

Norsk fare for Finnmark

Den norske fiskeripolitikken er en reell fare for kystsamfunnene i nord. For 80 år siden fryktet sentralmyndighetene "Finsk fare for Finnmark" bygd på illusjoner.

Av John Gustavsen (Kronikk)

Befolkninga nordpå har til ulike tider fått høre at landet er truet utenifra. I 1935 skreiv journalist Arthur Ratche en serie i Morgenbladet, "Finsk fare for Finnmark", som året etter resulterte i bok. I 1981 kom historikerne Knut Einar Eriksen og Einar Niemi med boka *Den finske fare Sikkerhetsproblemer og minoritetspolitikk i nord 1860-1940* (Univesitetsforlaget) som viste hvordan sentralmyndighetene fryktet et Stor-Finland, slik Lappobevegelsen hadde planer om å danne. Stemninga ble pisket opp; kvener og samer ble ansett for å være upålitelige i riksfellesskapet.

Utviklingen i Sovjetunionen skapte begrepet "Den røde fare". I et 58 siders hemmelig dokument fra april 1950 kom US National Security Council til at det var fare på ferde. Tankegodset fløt over "dammen" og igjen kom Finnmark med det nære naboskapet til Sovjetunionen i søkelys. Kommunistpartiet og det radikale Arbeiderpartiet hadde gjort det godt ved stortingsvalget 1945. Befolkninga nordpå kunne mistenkes for å danne femtekolonne. Det gjaldt å skape frykt for gjennom den å dempe lokalbefolkningas innflytelse på det norske nasjonale fellesskapet. Samer og kvener var ikke til å stole på. Omfattende overvåking måtte til. Har denne tatt slutt?

Ved tusenårsskiftet

gikk det opp for mange at fiskeripolitikken har vært ødeleggende for bosettinga i Finnmark. Ottar Brox' artikkel "Det store kvoteranet" i Klassekampen 27/1-2015 påminner oss om

hvordan Fiskeridepartementet ødelegger fisket som leveveg for folk i nord, men sikrer rederne ytterligere rikdom. Kjell Inge Røkke er trådt inn i rollen som oligark ved hjelp av bl.a. Svein Ludvigsen (H) fra Sommarøy. Kilde: Gunnar Grytås: *Kvotearonar* (Samlaget 2014).

I 1971 behandlet Odelstinget Innst. O.nr 54 (1971-72) til lov om regulering av deltakelse i fisket. Anders Aune (Ap/Finmark) hadde håp om at lovhjemmelen ikke bare ble en papirbestemmelse, men ble brukt til å sikre bosettingen og næringsgrunnlaget for kystens befolkning i kommende generasjoner. Aune må ha hatt en stygg anelse om hva som kom til å skje da han sa: "Pressgrupper som på kort sikt uhemmet jakter på havets ressurser, må avvises."

Advarselen fra Aune

vant ikke fram. Jakten på havressursene er revet ut av hendene på finnmarkingene: En oversikt over norske fiskekvoter 2008 viser at Røkke/Aker Seafood Holding med 15 fartøy har en verdienhet av torskeekvivalenter på 39 311 tonn TEK. En sjarkfisker i Finnmark får nøye seg med 30-50 tonn. På lista over de 20 største fiskebåtrederne var fire fra nordnorske kommuner. Austevoll alene har seks, Ålesund fire, Tromsø, Meløy, Andøy og Lødingen en hver. Finnmark ingen.

Havfiskeflåten er tilført kvoter og konsesjoner som sikrer den stadig større inntjening på kystfiskeflåtens bekostning. Dagens Næringsliv viste 12/2 til at alene en av Røkkes supertrålere, "Gadus Poseidon" har fisket like mye som 100 sjarker. Men ombord i de tre identiske Gadus-trålerne er det bare 35-40 mann, og de er knapt bosatt i Nord-Norge. Ombord i 100 sjarker vil det være om lag ti ganger så mange fiskere. Det betyr langt flere arbeidsplasser og merverdi for lokalsamfunnene.

Rederkonsentrasjonen gir også utslag i folketallsutviklingen. Av de 10 kommunene med størst nedgang i folketallet i Norge finner en ni kystkommuner, fire i Finnmark, to i Troms, to i Nordland, to i Nord-Trøndelag og en i Møre og Romsdal. (Kilde: Torbjørn Trondsen/Peter Ørebech: *Rettsøkonomi for fornybare ressurser. Teori og empiri - med særlig vekt på forvaltning av fiskeressurser*. Universitetsforlaget 2012)

(II)

Kystbefolkninga

har grunn til å føle seg sveket av såvel blåblå som rødgrønne regjeringsallianser. Trålernes leveringsplikt ble opphevet, og dermed forsvant ytterligere industriarbeidsplasser: Fra 2000 til 2010 mistet Nord-Norge 1450 hvorav Finnmark 925. Store trålere kunne fryse fangsten ombord for foredling på Møre og enda til Kina! Trondsen/Ørebech skriver om dette i Nordlys 13/4-2013 og i boken (s. 225) at "fiskeriforvaltningen ikke kun har ansvar for å regulere næringen, men også forestå den etterfølgende offentlige kontroll. Dette følger av Norges folkerettslige ansvar iht. havrettskonvensjonen artikkel 56".

Det ble tent et håp da Kystfiskeutvalget ble oppnevnt 30. juni 2006, ledet av tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith. Han hadde ledet Samerettsutvalget og skaffet seg førsteklasses innsikt i realitetene for finnmarkingene. 18. februar 2008 kunne utvalget legge fram NOU 2008:5 *Retten til fisket i havet utenfor Finnmark*. Innstillingen var enstemmig. Fakta og følelser framkommer over 600 sider. Disse viser f.eks. at tallet på hovedyrkesfiskere i Kvalsund for 1990-2005 ble redusert med 62 prosent og på biyrkesfiskere 70 prosent. I Porsanger hvor mange har levd som fiskerbønder måtte hele 75 prosent gi seg som biyrkesfiskere, 56 prosent som hovedyrkesfiskere. Livsgrunnlaget er ødelagt for mange. Med statlig velsignelse, fra ulike regimer.

Det var store forventninger til utfallet av 2008:5. Men innstillingen ble torpedert. Folk hadde grunn til å føle seg sveket.

Rektutteringen

til fiske og industri har falt dramatisk i vårt nordligste fylke. Særlig er det gutter/unge menn som faller ut. I kystkommunene ramler de mellom to stoler, vg. skole og adgang til fiskebåt og/eller bedrift. På landsbasis faller 25 prosent av kullene ut av vg. skole. For Finnmark er tallet 39 prosent. I en fiskerikommune som Hasvik hele 46 prosent. For noen går vegen til Nav, for andre kan utfallet bli en psykiatrisk diagnose. Og vegen videre?

Til gjengjeld har vi fått NOU 2014:16:*Sjømatindustrien*. Den anbefaler full privatisering slik at storkonsern får kontroll med hele verdikjeden. Forakten for de som oppfattes som små og svake er nedfelt i en nasjonal fiskeripolitikk der stort og hardt oppfattes som sterkt. I 12. time ser det imidlertid ut som om fiskeriminister Aspaker har valgt å trekke forslaget. Men Solberg-regjeringen har to år på seg til å fatte endelig vedtak, om Stortinget støtter opp om meldinga.

Faresignal

Mens "Den finske fare" og "Røde fare" bygde på illusoriske skremlser er Røkkes/Havfisks tre Gadus-trålere (Neptun, Njord og Poseidon) til 7-800 mill. kr. symbol på farlig fiskeripolitikk. Trålerne er identiske, 69 meter lange med en bruttotonnasje på 3443 tonn. Fiskeridirektoratet opplyste 21. mars 2014 at de tre trålerne hadde en torskekvote på 18 465 tonn torsk nord om 62. breddegrad. I tillegg har de store kvoter på sei og hyse i samme området, i sum for 2014 over 23 000 tonn.

Seks av de ti største trålerne målt i omsetning holder til i Ålesund, og stadfester at norsk fiskerikolonialisme er flyttet fra nord mot vest. Ressursene de fanger blir i stor grad tatt ut i nord. Av regnskapet til direktør Audun Maråk i Fiskebåtredernes forbund går det ikke fram hvor mye fisk under minstemål som blir fanget og ødelagt. Det framgår heller ikke hvilken kvalitetssvekkelse trålfiske betyr i forhold til fangst med jukse, line eller garn. Målt i penger, er trålfiske en suksess for de få, målt i kunnskap og kultur er dette en tragedie for fellesskapet.

I kronikken "Trålstigen må ikke ligge fast" av Kystens Tankesmie viser en til Kystdirektoratets beregninger for 2007-2013, og at "fangstverdi i den minste kystflåten i gjennomsnitt er 10 prosent høyere enn i trålflåten". Trålflåten må derfor fases ut over en periode til fordel for det mer lønnsomme og mer miljøvennlige fisket. (Nordlys 15/9-2015)

Opprør?

Norske myndigheter har kapitulert for kapitalinteressene. Det gjorde de også da rederen Svend Foyn (1809-1894) fra Tønsberg i 1873 fikk monopol på hvalfangsten i Finnmark. Foyn var som Røkke hardslående i møte med myndighetene. Raseriet blant fiskerne vokste: "Han skal væk!" lød beskjeden fra et møte i Vadsø. (Kilde: *Norges fiskeri- og kysthistorie*, bind III. Fagbokforlaget 2014:110-119)

Til slutt ble fiskerne så forbannet at de i juni 1903 gikk til storm mot kvalstasjonen i Mehamn. Det hjalp ikke at politi og militære styrker ble satt inn. 1500 fiskere gikk løs i protest mot Stortingets politikk. Avisa Nordlys skreiv: "Efter et døgnns arbeid er hvalfabrikken hersteds lagt i grus. Det blev utført med en saadan iver at det var meget interessant at være tilskuer."

Er opprør i 1903 avløst av kapitulasjon i 2015?

(o)